

# İRAN'DA ATATÜRK VE MİLLÎ MÜCADELE KONUSUNDA İLK KİTAP



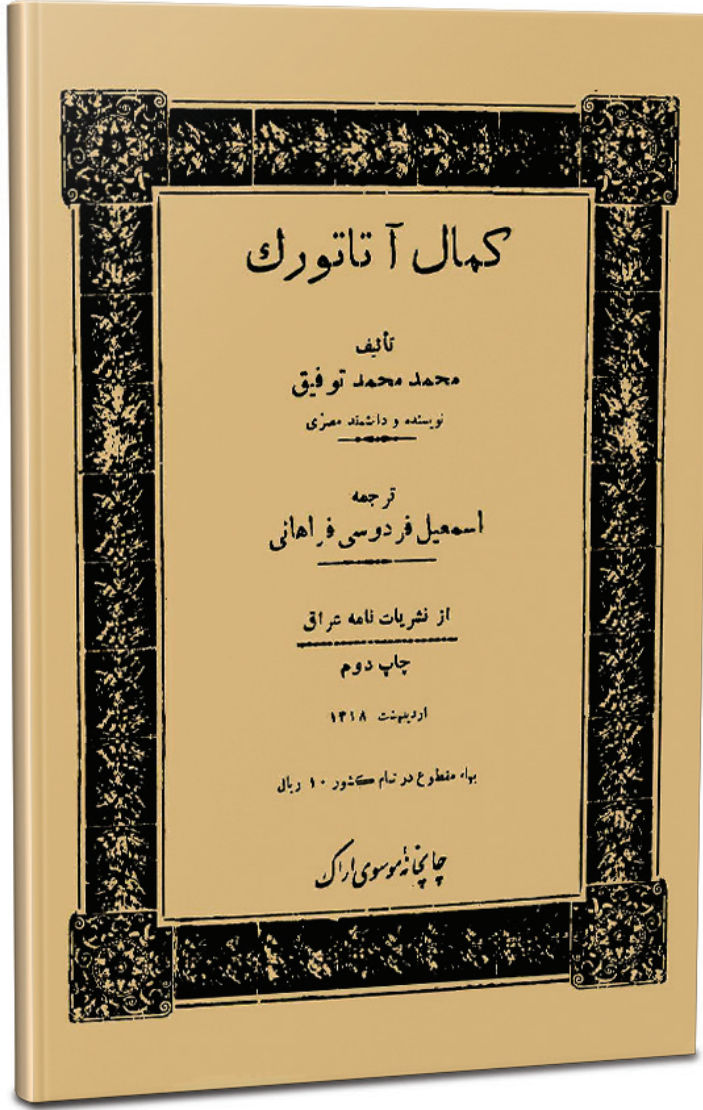
MESUD SADRMOHAMMADI

Doktora Öğrencisi  
Tarih Bölümü, Hacettepe Üniversitesi



Tebriz doğumlu İranlı gazetecidir. İran'da farklı gazeteler ve ajanslarda Türkiye ve Avrasya haberleri ve analizleri üzerine çalışmıştır. Tahran Üniversitesi'nde Kafkasya ve Orta Asya Araştırmaları alanında yüksek lisans yapmış ve halihazırda, Ankara'da Hacettepe Üniversitesinde Tarih doktorası yapmaktadır. Osmanlı'nın son dönemi ve Ortadoğu'da siyasal ve kültürel ilişkiler konusunda çalışmalar yapmaktadır.

E-mail: m.sadrmmohammadi@gmail.com



Kemal Atatürk

Yazar: Muhammed Muhammed Tefvik

Mısırlı yazar ve bilge

Çeviri: İsmail Firdevsi Ferahani Namey-i Irak Yayınları'ndan İkinci Baskı, Mart 1939 Erak Musevi Matbaası

“KEMAL ATATÜRK”. İRAN’DA, TÜRKİYE araştırmaları, Türk tarihi ve özellikle Atatürk’ün dünyadaki karizmatik kişiliğinin anlaşılması açısından önemli bir kitap.

Kitap Atatürk hayattayken Mısırlı Muhammed Muhammed Tefvik tarafından Kahire’de *El-Hilal* dergisi tarafından yayımlanmış. İranlı

İsmail Firdevsi Ferahani ise onu Farsçaya çevirerek, Atatürk’ün sağlığında Namey-i Irak isimli günlük gazetede 16 ay boyunca tefrika etmiştir. Nihayet kitabın baskısı, Atatürk’ün ölümünden tam 1 ay sonra Aralık 1938’de yapılmıştır. Elimizde İran’da Farsça yapılan ikinci baskısının nüshası olan kitapta ne yazık ki, Kahire’de

Arapça olarak kitabın ne zaman basıldığı, *El Hilal* dergisi ve *Namey-i Irak* gazetesinde hangi tarihler arasında tefrika edildiği bilgisine ulaşamıyoruz. Ama kitaptaki anlatımdan çıkarılabildiği kadarıyla, Arapça baskısının 1930'lu yılların ortasında yapıldığı, İran'da *Namey-i Irak* gazetesinde de 1936 yılının ortasından Atatürk'ün ölümüne kadar yayımlandığı anlaşılmaktadır.

İkinci baskının önsözünde yazıldığı üzere birkaç hafta içinde kitabın ilk baskısı bitmiş, Mart 1939'da yayınevi ikinci baskıyı yapmak zorunda kalmıştır.

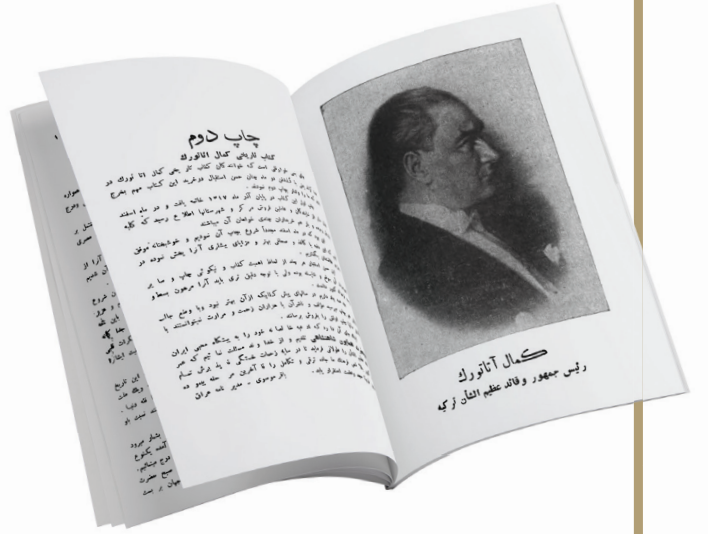
Atatürk'e övgülerle dolu 220 sayfalık kitapta onun kişisel ve düşünsel hayatı aktarılmakla beraber Abdülhamit dönemi sonrası Türkiye tarihi de dolaylı olarak anlatılıyor.

### İranlı Çevirmen: Kitabın Yayımlanması İnsanlığa Hizmet

Çevirmen yazdığı önsözde Atatürk'ün dünya tarihindeki yerini dikkate alarak onun hayatını konu eden bir kitabın yazılmasını, çevrilmesini ve yayımlanmasını aslında insanlık tarihine bir hizmet olarak değerlendiriyor.

Çevirmen, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye halkının durumunu ve Atatürk'ün rolünü şöyle anlatıyor:

“Osmanlı toprakları çok garip bir karışıklıktaydı ve her şey darmadağın edilmişti. Öyle ki hiçbir kurtuluş imkanı gözüküyordu. Ama bu arada Kemal Atatürk kendi gücü ile sonsuz mutsuzluk ve bedbahtlık perdesini yırtıp yeni bir dönemi başlattı. O, yorulmak bilmeyen çaba ve sadece tarihi dahililerde bulunan güçlü iradesiyle kendi halkını yok olmak tehlikesinden kurtardı ve kendisi de bu azametın önderi oldu.”



### Mısırlı Yazarın Atatürk Tarifi

Mısırlı Muhammed Muhammed Tefvik de kendi kitabına yazdığı mukaddimede kitabın yazılış amacının, Türkiye'nin sosyal ve siyasal tarihini anlatmak değil sadece bir ressam gibi tarihin en büyük şahsiyetlerinden birinin portresini çizmek olduğunu söylüyor.

Yazar mukaddimesinin sonunda kitabın telifinde ona oldukça yardım eden, Kurtuluş Savaşı ve Türkiye'deki gelişmelerin detaylarını ona anlatarak yardımcı olan Türklere minnettarlığını bildiriyor ki, bu şahıslar arasında Mehmet Akif Ersoy'un ismi de bulunmaktadır.

Bu mukaddimeden sonra yazar kitabında Atatürk'ün yüzünü ve vücut özelliklerini anlatmakla başlatıyor:

“Çıkıntılı yüz kemikleri, uzun alın, sarı saç, kurt gibi mavi ve parlak gözler. Bu gözlerden büyüklük, azamet, deha ve büyü saçıyor. Sınırları demirden ve iradesi kırılmazdır. Ruhu bazen bir alev gibi bazen de bir buz gibidir. Ko-

nuşma tarzı erimiş demir gibi sert ve de korkunç ve bakış tarzı insanı kendine tutan bir bakış. O, sanki demir ve alevlere hüküm sürmek için yaranmıştır. Onun sabrı ihtiyat ve tedbir amaçlı, ama meydana girişi bir kıyamettir sanki. Yaşam ve ölüm meydana onun gözlerinde aynıdır... Kütüphanesinde de savaş sırasında pusuda oturuyormuşçasına ciddi oturur. Halkını medeniyete doğru çekiyor, nasıl ki savaş meydanında da önlerinde yürüdü. O, bu zıt durumların hepsinde bir salt taş gibi, bir sert çelik gibi katidir.”

Yazar kitabın devamında, Atatürk'ün hayatından kesitler sunarak onun kişiliğinin özelliklerini anlatmaya çalışıyor. Atatürk'ün kendi anlatımları ve çevresinde bulunan kişilerden alıntı yaparak onun Osmanlı Dönemi'nde bir subayken, Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde ve Cumhuriyet Dönemi önderlik devrinde yaşadığı olayları anlatıyor.

Yazar, Atatürk'ü nitelerken şu cümleleri kullanmaktadır:

“Özgüvenlidir”,

“...çaresizlik her kalbe girebilir, Mustafa Kemal'in kalbi hariç”,

“...kararları kesin ve iradesi katidir”,

“...tüm dünya Wilson'un sözlerine kandı ama Mustafa Kemal sadece istihza ile dolu gülümsedi”,

“askeri metodunda yumuşaklık ve uzlaşmaya yer yok”.

Yazar giriş bölümünün sonunda, Atatürk'ün kişisel ve ahlaki özelliklerini anlattıktan sonra, “tüm okurlarımıza bu büyük adamın hayatını kendilerine model almalarını tavsiye ederiz” diyor.

## Enver Paşa ve İttihat ve Terakki ile İlişkiler

Kitabın ilk bölümünde Atatürk'ün hayatı anlatılıyor. Selanik'in durumu, Mustafa Kemal'in Harp Okulu'na gitmesi, Abdülhamid'in siyasetleri, Vatan Cemiyeti'nin kurulması, Mustafa Kemal'in Şam'a sürgün edilmesi, sürgünden dönüşü, İstanbul ve Selanik'teki faaliyetleri, Meşrutiyet ilanı, Mustafa Kemal'in Avrupa seyahati, İttihat ve Terakki döneminde olan tedbirsizlikler bu bölümde ele alınmış konular sırasındadır.

Bölümün devamında, Trablusgarp Savaşı ve Atatürk'ün o savaşta yaptıkları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Yazar kitabın devamında, özellikle Enver Paşa ve İttihat ve Terakki yetkililerinin özellikle Balkan savaşları konusunda yaptıkları tedbirsizlikleri eleştiriyor. Bilhassa Almanya ile olan ilişkiler ve Birinci Dünya Savaşı'na girme eylemi yazar tarafından eleştiriliyor ve bu görüşünü, Atatürk'ün daha sonra dile getirdiği sözlerle destekliyor. Yazar, bu dönemi şöyle anlatıyor:

“Türkiye savaşa girdiğinde Mustafa Kemal Sofya'daydı. O, savaşa girmenin ve Almanya'yla birlikte yürümenin yanlış olduğunu defalarca uzun yazılarla İstanbul'da bulunan devlet adamlarına iletti. Ama o zamanki durumda onun görüşleri delicesine gözükiyordu. Herhalde o bir vatan evladı gibi savaşa katılmak ister...”

Yazar kitabın devamında, Mustafa Kemal ile Enver Paşa arasında olan yazışmalara değinip, uzunca Çanakkale Savaşı ve İngiltere'nin başarısızlıklarını anlatıyor. Sonrasında, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı cephelerinin durumu, ülkenin iç siyasetindeki gelişmeler ve özellikle Atatürk'ün cephelerde yaptıklarını anlatıyor.

### “İnkılap Dışında Bir Çare Kalmamıştı”

Kitabın “Cihat ve İstiklal” başlığı altında olan ikinci bölümü Kurtuluş Savaşı'nı anlatmaktadır. Yazar, birkaç sayfada Dünya Savaşı sonrası Türkiye'nin durumunu anlattıktan sonra şöyle devam ediyor:

“İnkılâp dışında bir çare kalmamıştı ve böylece 20. yüzyılın mucizesi gerçekleşme arefesindeydi. Bazıları inkılapçıları istihza edip delilikle itham ediyorlardı. Damat Ferit Hükümeti her şeyi Avrupalılara bırakmış, Halife ise kendi sarayında oturmuş kaderin ne yazdığını bekliyordu. O, Osmanlı Devleti'nde suyunun, havasının, yerinin ve göğünün düşman işgalinde olduğu bir kentte sadece bir tahta razı oluyordu.”

Yazar kitabının devamında, Atatürk'ün Milli Mücadele'yi başlatmasından bahsederek, bu yolda onunla birlikte olan komutanlar ve halkı överek, Atatürk'ün konuşmalarından alıntılar yapıyor. Özellikle, Atatürk'ün halkı ve orduyu seferber etme siyasetlerini anlatarak, Sivas ve Erzurum'daki gelişmeleri ele alıyor ve şöyle devam ediyor:

“Mustafa Kemal hep mektuplar ve layihalar yazmakla meşguldu. Sivas Şurası tarafından saraya bir mektup yazarak sarayın siyaset tarzına itiraz ediyor. O, bu mektubunda Halife'nin vatanseverlere karşı aldığı tedbirleri eleştiriyor, Kürtleri İngiliz denetiminde millî güçlere karşı saldırıya geçirmesine itiraz ediyor. Bir başka mektubunda, Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin görevden alınmasını isteyerek onun Osmanlı kavimleri arasında nasıl husumet ve nifak tohumları ektiğini anlatıyor. O, bunlarla

da yetinmiyor ve halka hitaben yayınladığı açık mektupta, İstanbul yönetimini seçimleri ertelemesinden ve Yunanların işgallerine sessiz kalmasından dolayı sertçe eleştiriyor. Bu mektup halk nezdinde çok etkili olmuş, kamuoyunu siyah yarasaya (Sadrazam Damat Ferid Paşa) karşı tahrik etmiştir. Halk onun azlini istiyordu. Bu Mustafa Kemal için Kongre'den sonra ikinci bir siyasi başarıydı ve onun dilini İstanbul karşısında daha da sertleştiriyordu.”

### Mustafa Kemal'in Demir İradesi

Yazar Atatürk'ün Ankara'ya gelişinden sonraki durumu şöyle anlatmaktadır:

“Halife'nin güçleri ruh gücünden yoksunlardı ve her gün birlikleri millî güçlere katılıyordu. Birkaç hafta içinde onlar hepsi yok oldular, nasıl ki hak karşısında hep batıl yok olur. Tövbe eden birlikler ağlayarak Mustafa Kemal'a katılıyorlardı. Gençler, yaşlılar ve kadınlar ülkenin dört bir yanından Ankara'ya doğru akın ediyorlardı.”

“Kadınlar ve kızlar kendi yörelerinden Ankara'ya yemek ve kuru yiyecekler gönderiyorlardı. Askerlere hizmet ediyor, yemek yapıyor, giysi dikiyorlardı. Sonra onlar hatta askeri malzemelerin taşradan Ankara'ya taşınmasına odaklandılar. Bu taşımalar dondurucu kış soğuşunda bile devam ediyordu. Köylerden Ankara'ya Ankaradan köylere taşımalar devam ediyordu. Bunlar gece gündüz çalışıyor, nerede gece olsa geceler ve yağmur – kar yağışında üzerlerinde kendilerini koruyacak hiçbir şeyleri

olmadan yine çalışmalara devam ediyorlardı. Bu kadınlar yolların, çöllerin, vadilerin ortasında kar ve yağmur altında gece sabahlara kadar soğuklarda kalır ve sabahleyin yine çalışmalarına devam ederlerdi. Bunlar sadece silah taşımakla kalmayıp, kendi elleriyle tek çocuklarını bile vatana kurban olmak için cephelere gönderiyorlar. Ey şehit kızları, ey şehit anneleri, sizin ödülünüzü sadece Allah verebilir!”

“Mustafa Kemal bu ümit verici fakat aynı zamanda zor durumda demir iradesi ile önderlik yapıyor ve kendi ordusunun demir ve alevle yetişmesini izliyordu. İlerde onları açlık ve zorlukların oldukça fazla olduğu korkunç savaş bekliyordu.”

### “Ankara’nın Kurdu”

Yazar ikinci bölümün devamında, çok detaylı ve heyecanlı bir tarzda Sakarya Savaşı’nı ve sonra Yunanların denize döküldüklerini anlatarak, Atatürk’ün önderlik dehası ve aynı zamanda Türk halkı ve Kuvâ-yi Milliye’nin ona olan sadakatinin üzerinde duruyor.

Kitabın Cumhuriyet Dönemi’ni ele alan üçüncü bölümü “Yeni Devran” başlığı altındadır.

Yazar bu bölümde, ilk önce saltanatın kaldırılması konusuna değinerek, sonrasında Lozan müzakereleri ve anlaşması ve ondan sonra da Cumhuriyet Dönemi’nde siyasi partilerin kurul-

masını detaylıca anlatıyor. O, Cumhuriyet Dönemi muhalefet ve isyanlarını anlattıktan sonra Atatürk’ün iç siyasetle ilgili yürüttüğü politikaları anlatıyor ve sonunda “Mustafa Kemal’in Ölmez Ruhı” başlığı altında sosyal ve kültürel islahatları ele alıyor. Özellikle, eğitim alanındaki faaliyetler ve medeniyet simgeleri gibi değerlendirilen çalışmalar burada yazarın dikkatini çekiyor. O, özellikle Türk Ordusu’na dikkat çekerek yazıyor:

“Böyle bir orduyu sadece Türkiye’de görmek mümkün olur. Osmanlı Dönemi’ndeki dağınık durum, bugün üniter ve tek odaklı bir yönetim halinde. Türkiye’nin bugünkü sınırları Atatürk’ün milletini koruyan delinmez çelik kale halindedir. Savaş dahisi olan Mustafa Kemal, A’dan Z’ye kadar ordusunu tek tek biliyor. O savaş metotları ve aletlerini iyi tanıyor. İşte böylece demek olur ki, o savaş istidadı, ordu düzeniyle ülkenin menfaatlerine karşı çıkabilecek herkese karşı bir cehennem çağrıcısıdır!”

Yazar yer yer kitabında, Atatürk’ü “Ankara’nın Kurdu” diye betimliyor. Kurt, Arap kültüründe deha, zeka, cesaret ve korkusuzluk simgesi olmaktadır.

Yazar kitabın sonunda, Türkiye’nin Cumhuriyet Dönemi özelliklerine, bilhassa üretim ve güvenliğin artmasına ve uluslararası alanda Türkiye’nin saygın bir ülke haline geldiğine değiniyor.

Bu yaklaşım tarzı, 1930’lu yıllardaki Türkiye imajının dünyada özellikle de Ortadoğu’da nasıl olduğunu gösteriyor. ❁